

працювало 627 інклюзивно-ресурсних центрів. Такі центри є у всіх областях України (за винятком тимчасово окупованих територій). Тож діти, що мають особливі освітні потреби, та їхні батьки можуть отримати потрібні послуги за місцем проживання [3]. Для підвищення якості забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб інститутами громадянського суспільства в Україні доцільно впроваджувати ресурсні центри для інших груп ВПО. Ресурсні центри належать до інфраструктурних організацій, що спеціалізуються на правовому, фінансовому забезпеченні неприбуткових (некомерційних) організацій, досліджують та прогнозують соціально-економічний розвиток, сприяють удосконаленню взаємин між державою та суспільством на партнерських засадах. До ресурсних центрів, наприклад, можна відносити державні та місцеві установи, центри інновацій у соціальній сфері, волонтерські центри, корпоративні центри тощо. Впровадження ресурсних центрів стане додатковим фактором підвищення якості захисту прав ВПО на місцях, в конкретних територіальних громадах з високою концентрацією розміщення громадян зі статусом ВПО.

Отже, забезпечення інститутами громадянського суспільства прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в сучасному науковому і політичному дискурсі є однією з найважливіших теоретичних і практичних проблем. Без становлення та розвитку інститутів громадянського суспільства як суб'єктів забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб неможливо розраховувати на виведення країни з кризи та швидку інтеграцію до європейських спільнот на паритетних засадах. Розвинена система інститутів громадянського суспільства як суб'єктів забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб забезпечує баланс інтересів у суспільстві, вони стають найважливішим інструментом соціального контролю над роботою органів державної влади, які опікуються захистом прав ВПО. Діяльність інститутів громадянського суспільства як суб'єктів забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб має правовий характер та ґрунтується на принципах добровільності, паритетності, гласності, самоврядування та законності.

1. Філик Н. В. Державно-правові засади громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.01 / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2004. 19 с.
2. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства: Роз'яснення від 3 лютого 2011 р. / Міністерство юстиції України. URL : <http://www.me.gov.ua>.
3. Інклюзивно-ресурсні центри. URL : <https://mon.gov.ua/ua/dlya-batkiv/karta-irc-ta-zakladiv>.

Дарья ЛАВРЕНКО

викладач кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна)

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Зміни, що відбуваються останнім часом у сфері міжнародного правопорядку, об'єктивно потребують адекватної реакції міжнародного співтовариства з метою запобігання порушенням невід'ємних прав людини та нації, швидкої і постійної реакції на вчинювані міжнародні злочини. Наразі можна констатувати прогрес міжнародного права у цьому напрямі, що є результатом сформованості однієї з найважливіших його галузей – міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) та міжнародної кримінальної юстиції. Сучасне суспільство стоїть на шляху захисту прав людини на міжнародному рівні. Століттями вважалося, що регулювання міжнародного гуманітарного права здійснюється тільки у разі війни між державами, а не всередині них. Громадянські війни були особистими справами окремих держав, а не міжнародно-правових відносин, але у разі оцінювання влади чи антиурядових сил вважалося втручанням в внутрішні справи країни. А вже в середині ХХ ст. ситуація почала змінюватись. Женевська Конвенція 1949 року вже містила ст. 3, що мала перелік принципів гуманітарного захисту під час «Збройних конфліктів, які не мали міжнародного характеру» [4, с.36].

Принципово надважливим є необхідне забезпечення прав людини за будь-яких

обставин. Важливим напрямом у міжнародному співробітництві є захист і гарантія прав людини під час збройних конфліктів та конфліктів неміжнародного характеру. На сьогодні міжнародне право стосується збройних конфліктів, засуджуючи агресії та, взагалі, забороняючи будь-які війни. Але, на жаль, це наша реальність сучасних етапів розвитку людства.

По-перше, Міжнародний комітет червоного хреста зазначає, що збройний конфлікт – це протистояння з використанням зброї, яке відбувається між державами, або збройне протистояння, яке відбувається тривалий час, чи збройне протистояння уряду і влади, з використанням зброї, та організованими збройними угрупованнями, або лише між збройними угрупованнями терористичного характеру». Внутрішній (неміжнародний) збройний конфлікт – це збройний конфлікт, що відбувається на території однієї держави і в якому війська жодної іншої держави не беруть участі. Прикладом щодо внутрішнього збройного конфлікту є використання збройних сил держави проти повстанських угруповань і який відбувається на території держави [3].

20 жовтня 2015 року про те, щодо застосування та виконання Україною своїх зобов'язань за 16-ти договорами, включаючи Конвенцію проти катувань, «є обмеженням та не гарантується» на територіях, які вважаються окупованими та неконтрольованими, і що ця ситуація продовжуватиме діяти до повного відновлення суверенітету України над її територією, суперечить не обмежуваному характеру заборони застосування катувань, та заборона «наруги над людською гідністю», «насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, заповідання каліцтва, жорстоке поводження й тортури» визнається Додатковими протоколами I і II, а також статтею 3 Четвертої Женевської конвенції як основна гарантія для цивільних осіб та осіб, позбавлених боєздатності [4].

Незалежно від соціального характеру (міжнародні війни, національно визвольні війни, внутрішні конфлікти), законні чи незаконні (агресивні війни або оборонні війни; збройні дії сепаратистів всередині країни або дії урядових військ щодо захисту конституційного ладу), ці збройні конфлікти ставлять під загрозу реалізацію більшості прав і свобод людини, в тому числі найважливіше природне право – право на життя.

У Міжнародному праві вже вироблено норми, які мають на меті обмеження вибору методів та засобів ведення бойових дій і заборону найбільш жорстоких і нелюдських з них в тому випадку, якщо не вдається запобігти збройному конфлікту між державами або всередині країни і вже використано всі можливі засоби запобігання йому. Норми міжнародного гуманітарного права об'єктивно сприяють гуманізації війни та обмеження масштабів і негативних наслідків в таких випадках [2, с. 79-82]. Під час збройних конфліктів міжнародного та неміжнародного характеру є норма 25 звичаєвого МГП, згідно за якою медичний персонал користується захистом і втрачає його, якщо своїми гуманітарними функціями вчиняє дії, що завдають шкоди противнику. Захист медичного персоналу закріплено в Женевській конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 р. Так, медичний персонал, який надає медичну допомогу військовополоненим, затриманий супротивною стороною, не є військовополоненими та користуються захистом (ст. 33). [1, с. 139]. 30 жовтня 2018 року Комітет ООН з прав людини прийняв новий загальний коментар № 36 щодо статті 6 МПГПП про право на життя. У редакції 2018 року особлива увага приділяється захисту права на життя у збройних конфліктах, а також зобов'язання держав в належному поводженні. Згідно із Загальним зауваженням (пункт 3), право на життя є «Правом осіб бути вільними від дій і бездіяльності, які мають певну мету, або можуть очікувати, що вони можуть призвести до їх неприродності або передчасної смерті, а також до життя з гідністю», і що це «верховне право, яке не допускає ніякого відступу навіть у ситуаціях збройних конфліктів та інших надзвичайних ситуаціях, які загрожують життю націй». Це право є «передумовою для задоволення всіх інших людських прав».

На сьогодні питання забезпечення та захисту прав людини в тому числі і в умовах збройних конфліктів різного характеру, міжнародним співтовариством вже не розглядаються. Найважливішим принципом права збройних конфліктів є те, що особи, які входять до складу збройних сил обох сторін, які вийшли з ладу або безпосередньо в силу різних причин (хвороба, поранення чи затримання), які вже не беруть участь у воєнних діях, а також цивільне населення, повинні за всіх обставин дотримуватися гуманного поводження та ставитися з повагою до їхнього життя, фізичної та психічної недоторканності [3, с. 184].

Отже, з аналізу зазначеного можна зробити такі висновки. По-перше, будь-які

збройні конфлікти в сучасних умовах глобалізації створюють значну небезпеку для всього міжнародного співтовариства. Саме тому вдосконалення механізму правового регулювання збройних конфліктів та його систематизація повинні відбуватися з урахуванням сучасних міжнародних викликів і загроз. По-друге, вважається, що нині актуальним завданням органів державної влади України є приведення чинного кримінального законодавства у відповідність до норм МГП та МКП. Водночас побудова повноцінних відносин України з МКС та долучення до системи міжнародної кримінальної юстиції можливе лише через ратифікацію Римського статуту МКС. У цьому контексті слід також враховувати, що побудова відносин з МКС за схемою тимчасової вигідності того чи іншого звернення до МКС та одночасного уникнення повноцінної асоціації з цією поважною міжнародною судовою інституцією закладає небезпечну основу подвійних стандартів кримінального переслідування за міжнародні злочини, у тому числі за скоєння воєнних злочинів.

1. Габрелян Г. В. Правовий захист медичного персоналу під час збройних конфліктів. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 1 (7). С. 139–145.
2. Бані-Насер Ф. Міжнародно-правовий захист цивільного населення та інших категорій осіб під час збройних конфліктів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 6. С. 79–87.
3. Головін А. Захист основоположних прав людини і громадянина під час надання Конституційним судом України офіційного тлумачення положень Конституції та законів України. *Віче*. 2011. 17 (302). С. 13–16.
4. Гуйван П. Д. Застосування європейським судом із прав людини статті 8 Конвенції про захист прав людини під час захисту персональних даних. *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2019. Т. 22. С. 38–46. URL : <https://doi.org/10.32837/npnuola.v22i0.594>.

Грина ЛАНТУХ

старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ПРАВОВИЙ ВИМІР БУЛІНГУ: ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЗАРУБІЖНІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ

Термін «булінг» є похідним від англійського дієслова «to bully». Згідно з Оксфордським словником англійської мови дієслово «to bully» означає «прагнути завдати шкоду, залякувати або примусити до небажаної дії уразливу особу або особу, що сприймається як така» [1]. Кембриджський словник визначає вищезгадане дієслово як «ображати або залякувати когось, хто є меншим або менш впливовим ніж ви, досить часто примушування такої особи до небажаних дій» [2]. Українською мовою відповідний термін тлумачиться як «цькування» або «залякування».

Ще в 1993 році норвезький психолог Д. Ольвеус опублікував визначення поняття булінгу, яке стало загальноприйнятим. Це насамперед навмисна, систематична агресивна поведінка, яка ґрунтується на нерівності соціальної влади або фізичної сили [3]. Водночас варто зазначити, що в національне законодавство всього чотири роки тому було запроваджено таке поняття як «булінг». Хоча саме явище існувало й раніше, у 2018 році воно лише стало предметом законодавчого регулювання: в освітнє законодавство, а також Кодекс України про адміністративні правопорушення було внесено відповідні зміни щодо визначення поняття булінгу та адміністративної відповідальності за його вчинення. Зазначене обумовило те, що переважна більшість наукових досліджень булінгу вітчизняними правниками здійснюється з кінця 2018 року. До цього часу ця проблематика висвітлювалась в межах психологічних і соціологічних наук.

Окремо варто згадати проведене А. Корнійченко дисертаційне дослідження на тему «Адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу в Україні» [4], яке є одним із перших в Україні комплексним пізнанням проблематики протидії булінгу у вітчизняних умовах. Автором було висвітлено питання розуміння булінгу, його правової природи. Так, на думку А. Корнійченко, під булінгом слід розуміти «це соціально негативне явище, яке